

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทย เป็นสังคมที่มีความเป็นมาที่ยาวนานภายใต้กระแสวัฒนธรรมจากชนชาติต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันจากการอพยพเข้ามาอยู่ นับตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เช่น ชาวจีน อินเดีย เขมร เป็นต้น ชนชาติมอญก็เป็นอีกชนชาติหนึ่งที่มีควมสำคัญอย่างมากเนื่องจากเป็นชนชาติแรก ๆ ที่ถ่ายทอดอารยธรรมต่าง ๆ ของอินเดียให้แก่ชาติอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ เช่น ไทย พม่า ลาว เป็นต้น (สุเอ็ด คชเสนี, 2527 : 50; วิไลลักษณ์ เมฆารัตน์, 2530 : 1และ23; ยอร์ช เซเดซ์ อ้างถึงใน กิตติ วรกุลกิตติ, 2533 : 3; สุวรรณฯ สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร, 2535 : 1; บุญยงค์ เกศเทศ, 2536 : 110)

ก่อนที่ชาวมอญจะอพยพมาอาศัยในประเทศไทยนั้น ชาวมอญอาศัยอยู่ในประเทศพม่าตอนล่าง ต่อมาพม่ารุกรานท้าวหม้อต้องอพยพหนีโดยส่วนหนึ่งได้เข้ามาประเทศไทยในสมัยอยุธยา ซึ่งปรากฏหลักฐานครั้งแรกถึงการอพยพของชาวมอญเข้ามายังประเทศไทยในปี พ.ศ.2127 และต่อมาได้อพยพเข้ามาอีกหลายครั้ง (Robert Halliday) อ้างถึงใน สุภรณ์ ไรเจริญ, 2519 : 40) แม้ชาวมอญจะพ่ายแพ้ต่อพม่าและต้องย้ายถิ่นหนีมาแต่สิ่งที่ชาวมอญนำเข้ามาด้วยนั้นก็คือ วัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ และยังคงรักษาสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ภาษา ประเพณี พิธีกรรม การละเล่น เป็นต้น (สุภรณ์ ไรเจริญ, 2519 : 17)

ในยุคแรก ๆ นั้นชาวมอญอาศัยบริเวณรอบ ๆ พระนครศรีอยุธยา ต่อมาจึงเริ่มกระจายมาอยู่บริเวณสามโคก จ.ปทุมธานี ปากเกร็ด จ.นนทบุรี และปากลัดหรือนครเขื่อนขันธ์ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ เป็นต้น โดยในระยะแรกที่อพยพเข้ามาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัฐบาลไทยอนุญาตให้ชาวมอญปกครองดูแลกันเอง ให้มีเจ้าเมือง ที่เรียกว่า พระยา

รามัญวงศ์ หรือจักรมอญ มีการอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณี และความเชื่อดั้งเดิม เช่น การสร้างวัดมอญ และมีพระที่ปฏิบัติเคร่งครัดตามแบบอย่างมอญในประเทศพม่า การบวชแบบมอญที่มีการแต่งตั้งผู้บวชอย่างสวยงามให้เข้ามาในการแห่หน้าคาบบวช และกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เคยยึดถือกัน เช่น การรำฝีมอญ การเล่นตะแยมมอญ การใช้ภาษามอญในการเรียนรู้ สื่อสาร เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงชาวมอญในปัจจุบันซึ่งเป็นที่รู้จักและคุ้นเคยกันดีของคนทั่วไปอีกแห่งหนึ่งก็คือ ชาวมอญพระประแดง ที่มีชื่อเสียงในด้านการจัดงานประเพณีสงกรานต์และการละเล่นสะบ้า โดยทุกปีจะมีการจัดอย่างยิ่งใหญ่เป็นที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งชาวมอญยังคงสืบทอดมาแต่โบราณนับตั้งแต่มีการสร้างเมืองพระประแดง ดังนี้

ฉวีวรรณ ควรแสง(ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ : 3) กล่าวถึงการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ว่า เมื่อเดือน 5 ปีกอ จุลศักราช 1176 (พ.ศ. 2357) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงมีพระราชดำริว่า ที่ลัดต้นโพธิ์นั้น เมื่อในสมัยรัชกาลที่ 1 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดฯให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จลงไปกะการที่จะสร้างเมืองขึ้นเอาไว้ป้องกันข้าศึกที่จะมาทางทะเลอีกแห่งหนึ่ง การยังค้างอยู่เพียงได้ลงมือทำป้อมยังไม่ทันแล้วเสร็จ จะไว้ใจการศึกสงครามทางทะเลมิได้ ควรจะต้องทำขึ้นให้สำเร็จ จึงโปรดฯให้สมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นแม่กองเสด็จลงไปทำเมืองขึ้นที่ปากลัด ตัดเอาท้องที่แขวงกรุงเทพมหานครบ้าง และแขวงเมืองสมุทรปราการบ้าง รวมกันตั้งขึ้นเป็นเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่ง พระราชทานชื่อว่า "เมืองนครเขื่อนขันธ์" แล้วให้ย้ายครัวมอญจากเมืองปทุมธานี พวกพระยาแจ้งมีจำนวนชายฉกรรจ์ 300 คนลงไปอยู่ ณ เมืองนครเขื่อนขันธ์ โดยทำป้อมทางฝั่งตะวันออกเป็น 3 ป้อม ฝั่งตะวันตก 5 ป้อม กำแพงเมืองล้อมรอบมีเครื่องศาสตราวุธพร้อม เพื่อให้พร้อมในการป้องกันข้าศึกทางทะเล เช่น ท้าลูกทูน ชูงปักหลักระหว่างต้นโกลน เป็นต้น การสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์สำเร็จ ได้ตั้งพิธีฝังอาคารพระ บั๊กหลักเมือง เมื่อวันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุน สัปตศก จุลศักราช 1177 (พ.ศ. 2358) แล้วโปรดตั้งสมิงทอมบุตรพระยาแจ้งเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม

จากประวัติความเป็นมาของชาวมอญและชาวมอญพระประแดงที่กล่าวถึงข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักนิเทศศาสตร์ เกิดความสนใจว่า เพราะเหตุใดชาวมอญในอำเภอพระประแดงยังคงมีการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน อันได้แก่ ประเพณีสงกรานต์และการละเล่นสะบ้า ฯลฯ ไว้ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารภายใต้ระบบวัฒนธรรมของชาวมอญผ่านสื่อพื้นบ้านเหล่านี้จะมีปัจจัยทางการสื่อสารต่าง ๆ สนับสนุนและมีบทบาทอย่างไรอย่างหนึ่งต่อชาวมอญ ชุมชนชาวมอญพระประแดงและสังคมชาวมอญโดยทั่วไปจึงทำให้ชาวมอญในอำเภอพระประแดงยังใช้สื่อพื้นบ้านเหล่านี้สื่อสารอยู่ในกลุ่มจนถึงปัจจุบันได้ ในขณะที่ยังมีสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญอื่น ๆ ที่มีคุณค่าต่อการดำรงวัฒนธรรมของกลุ่มอีกเป็นจำนวนมากที่เริ่มเสื่อมคลายลงเรื่อย ๆ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรทำการศึกษาเพื่อทราบถึงที่มาและความเป็นไปของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญ การดำรงรักษาและเสื่อมคลายจากอดีตจนถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้เกิดการรักษาและเสื่อมคลายของประเพณี พิธีกรรมและการละเล่นต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสื่อพื้นบ้านตามหลักวิชานิเทศศาสตร์ ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งเสริม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทางด้านสังคมจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมของคนในสังคม ทั้งกลุ่มที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและกลุ่มผู้ที่แวดล้อมวัฒนธรรมนั้นอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีและสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง
2. เพื่อศึกษาบทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญของชาวมอญ อำเภอพระประแดง ในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อบุคคล ชุมชนมอญพระประแดง และสังคมชาวมอญโดยทั่วไปซึ่งส่งผ่านทางประเพณี พิธีกรรมและการละเล่นต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสื่อพื้นบ้าน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชาวมอญ อำเภอพระประแดง เกี่ยวกับการรักษาสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ในวัฒนธรรมมอญ

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ชาวมอญในอำเภอพระประแดงที่มีสถานภาพแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญที่มีต่อสังคม

ชาวมอญโดยทั่วไปต่างกัน

2. สื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญที่ปรากฏในอำเภอพระประแดงในปัจจุบันมีบทบาทต่อสังคมชาวมอญโดยทั่วไปต่างกันคือ

- 2.1 บทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาวมอญ
- 2.2 บทบาทในการสร้างความภาคภูมิใจภายในท้องถิ่น
- 2.3 บทบาทในการให้ความบันเทิง สนุกสนาน
- 2.4 บทบาทในการสร้างความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 2.5 บทบาทในการเป็นตัวแทนที่แสดงถึงภาพลักษณ์ที่ดีของชาวมอญ
- 2.6 บทบาทในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวมาสู่ท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

1. บทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะสื่อพื้นบ้านที่ปรากฏในรูปแบบของ ประเพณี พิธีกรรม และการละเล่น
2. การศึกษานี้มุ่งศึกษาเฉพาะชาวมอญ อำเภอพระประแดง จ. สมุทรปราการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาทของสื่อพื้นบ้าน หมายถึง ภารกิจ หรือหน้าที่ รวมถึงประโยชน์และคุณค่าที่สื่อพื้นบ้านมีต่อบุคคล ชุมชนและสังคมโดยรวม ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตามความรู้สึกหรือในสายตาของชาวมอญ
2. สื่อพื้นบ้าน หมายถึง รูปแบบทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดการสื่อสาร ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรม การละเล่น
3. วัฒนธรรมมอญ หมายถึง ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมที่แสดงออกผ่านทางประเพณี พิธีกรรม การละเล่น ภาษา ฯ บนพื้นฐานของพุทธศาสนา และความเชื่อที่ชาวมอญยึดถือปฏิบัติและถ่ายทอดสืบต่อกันมาแต่โบราณ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาที่ได้ ทำให้ทราบว่ามีความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมเกิด

ขึ้นในสังคมมอญที่อาศัยในชุมชนที่แวดล้อมด้วยสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย ซึ่งจะท
าให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจนำผลการศึกษานี้มาเป็นแนวทางในการกำหนด
นโยบายตลอดจนการตัดสินใจที่เกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านเหล่านี้ หรืออาจนำไปปรับใช้กับสื่อพื้นบ้าน
อื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

2. ผลการศึกษาที่ได้สามารถเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านใน
พื้นที่อื่น ๆ หรือสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยอาจนำมาเปรียบเทียบหรือเป็นแนวทางใน
การศึกษาค้นคว้าต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย